

Ilustrační foto. Archiv AOPK ČR

Zdůrazňuji, že samozřejmě nejde o pravomoc pořizovat zvukové a obrazové záznamy utajeně, neboť pro utajené pořizování audio-vizuálních nahrávek orgány veřejné moci se podle judikatury vyžaduje jednoznačná právní úprava, jakou je např. § 158d trestního řádu nebo § 4a zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci.

Trestní judikatura ve vztahu k nahrávkám veřejných stráží

Soudy při objasňování trestných činů násilí proti úřední osobě (napadení veřejné stráže osobami přistiženými při spáchání přestupku) připustily jako důkazy zvukové nahrávky či fotodokumentaci konfliktu porízené členy stráže.

Soud konstatoval, že: *„Pořízení zvukové nahrávky členem rybářské stráže při zjišťování a vyřizování přestupku na úseku rybářství, kdy smyslem pořízeného zvukového záznamu je zachycení průběhu jednání s obviněným, nelze považovat za nezákonný důkaz. Pořízený zvukový záznam je možno v trestním řízení použít jako důkaz.“* Neuspěly tak argumenty obviněných, že *„nikdo z nich nedal k audionahrávce předem souhlas, a to ani dodatečný, a nikdo nebyl ani upozorněn na skutečnost, že průběh kontroly bude nahráván“*¹⁰. Soud hodnotil pořizování zvukové nahrávky

rybářskou stráží za daných okolností jako „prozíravé“, jako významný důkazní prostředek k usvědčení pachatelů, a poukázal na to, že pořizování záznamu z kontrol (potenciálních) přestupců slouží k osvětlení skutečného průběhu jednání úřední osoby s nimi.

V případě napadení stráže přírody jednou z osob, které byly přistiženy při spáchání přestupku podle ZOPK, se druhá členka stráže přírody snažila pořizovat fotodokumentaci konfliktu, v čemž jí druhý z přestupců bránil „úmyslným vstupováním před objektiv, aby nemohla konflikt zachytit“. V daném případě vyhověl Nejvyšší soud¹¹ dovolání nejvyššího státního zástupce podanému v neprospěch obviněného proti rozhodnutí krajského soudu, který nepovažoval za prokázané, že si byl obviněný vědom, že užívá násilí vůči stráží přírody. Pořizování fotodokumentace konfliktu druhou stráží přírody nebylo nikým označeno za nezákonné.

Doplnit pravomoc pořizovat zvukové-obrazové záznamy u všech stráží

Okolnosti, za nichž trestní judikatura připustila pořizování nahrávek strážemi (dokumentace protiprávního jednání), jsou vodítkem při hledání odpovědi na otázku, jaké jsou možnosti stráže přírody a ostatních veřejných stráží v situaci, kdy pravomoc pořizovat zvukové, obrazové a jiné záznamy svých úkonů zakotvenu nemají.

Je nanejvýš žádoucí, aby tato pravomoc byla co nejdříve doplněna u všech stráží. Oprávnění pořizovat technické záznamy v souvislosti s činností stráže, zejména dokumentovat protiprávní jednání, je významné i proto, že stráže na rozdíl od Policie ČR či obecní policie nedisponují donucovacími prostředky¹².

Poznámky

¹ Byly-li zásahy do zákona o ochraně přírody a krajiny provedené s novelami stavebního zákona č. 225/2017 Sb. a č. 304/2020 Sb. velmi špatnými zprávami, pak schválení nového stavebního zákona a změnového zákona k němu (Poslanecká sněmovna přehlasovala jednohlasně ne Senátu dne 13. 7. 2021 a prezident zákony obratem podepsal) je takovou katastrofou pro právní ochranu přírody, že to považují za nutné připomínat při každé příležitosti.

² Senát v červenci vrátil návrh zákona do Poslanecké sněmovny se svými pozměňovacími návrhy, které se ovšem netýkaly navrhovaného posílení pravomocí stráží.

³ V roce 2001 se vládou schválený návrh zákona o veřejné stráží, který počítal s jednotnou úpravou, setkal s rozporuplnými reakcemi (a k jeho projednání nedošlo). Samozřejmě řada institutů společných všech strážím by měla být upravena jednotně (lhostejno, zda v samostatných, nebo případně v jednom zákoně), zároveň ale jak v pravomocích, tak v dalších podmínkách působení jednotlivých stráží jsou nejen historicky dané, ale i z věcného hlediska odůvodněné rozdíly.

⁴ K vymezení pozemních komunikací a jejich rozdělení viz § 2 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, k pojmu účelová komunikace § 7 tohoto zákona.

⁵ Občanskoprávní ochrana osobnosti viz § 81 a následně občanského zákoníku.

⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), známé pod zkratkou GDPR, a zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

⁷ Z judikatury Nejvyššího správního soudu např. rozsudky ze dne 5. 11. 2009, č. j. 1 Afs 60/2009 – 119, č. 2344/2011 Sb. NSS (utajené pořízení audiovizuálního záznamu uvnitř vozidla taxikáře při kontrole orgánem veřejné moci), ze dne 18. 11. 2011, č. j. 2 As 45/2010 – 68, č. 2518/2012 Sb. NSS (použitelnost záznamu soukromého kamerového systému jako důkazu v řízení o pokutě za způsobení dopravní nehody), ze dne 2. 8. 2013, č. j. 4 As 28/2013 – 24 (záznam pořízený utajeně policistou jako „soukromou osobu“).

⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 8. 2013, č. j. 4 As 28/2013 – 24.

⁹ Podle mého názoru, který však není většinový, by bylo možné oprávnění stráže pořídit obrazový nebo zvukový záznam dovodit přiměřeným použitím § 18 odst. 1 poslední věty správního řádu. Veřejné stráže nepochybně spadají pod definici správního orgánu a na jejich činnost se vztahují základní zásady činnosti správních orgánů. Přiměřené, v některých případech dokonce obdobné, použití ustanovení o správním řízení i na jiné postupy, na které se vztahuje správní řád, vyplývá zejména z § 177 odst. 2, § 158 odst. 1, § 154 tohoto zákona.

¹⁰ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. 8 To 215/2013 (dovolání obviněných byla odmítnuta usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 3 Tdo 302/2014).

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 3 Tdo 263/2017.

¹² V tomto ohledu je problematická zejména pravomoc „zadržet“ ke zjištění totožnosti osobu přistiženou při páchání přestupku a odevzdat ji či předvést orgánu Policie České republiky.

Jak jsme na tom s lesními půdami

Hana Šantrůčková

V povědomí nás všech přetrvává, že obhospodařované půdy je třeba chránit, protože se dlouhodobým využíváním v podmínkách industriálního zemědělství, které je provázeného pesticidy, minerálními hnojivy a nedostatečným přísunem organické hmoty, snížila jejich úrodnost a schopnost zadržet vodu. Podobně si uvědomujeme, že stavění velkoskladů

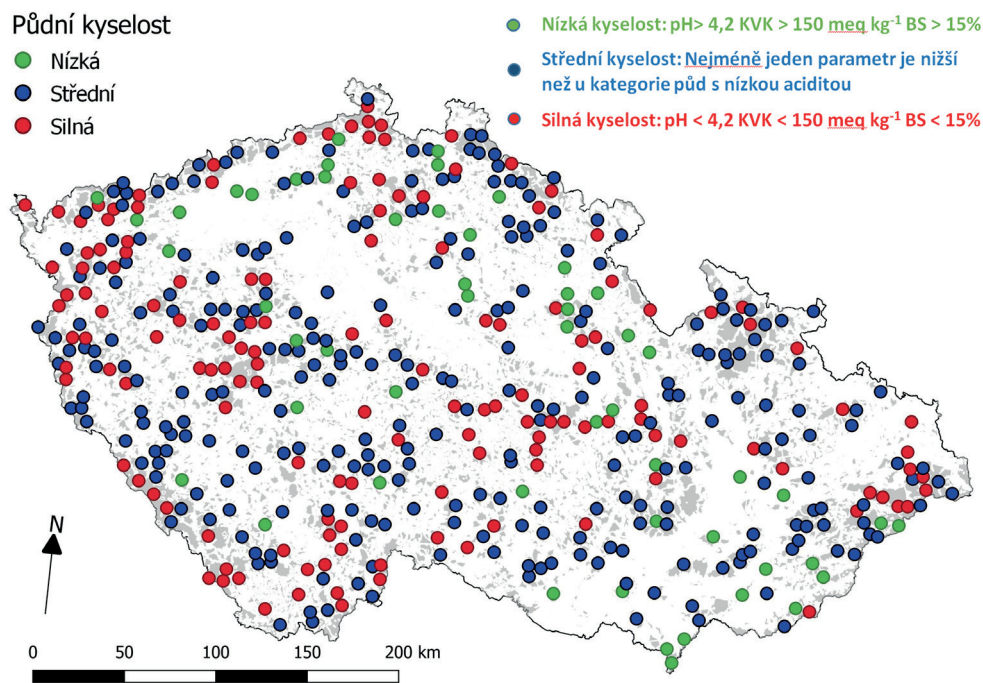
v okolí velkých měst nás ochuzuje o nejkvalitnější půdy. Už méně si uvědomujeme, v jakém stavu jsou půdy lesní. Negativně vnímáme odumírání lesů, že hráme smrkovým monokulturám, kůrovci, ale málokdo si tuto kalamitu propojuje s půdou, která stromy živí a společně s dalšími faktory prostředí se stará o jejich zdravotní stav.

Hospodářský les s téměř chybějícím podrostem. Foto Michal Chroma

Mrtvé dřevo, které se rozkládá především aktivitou bezobratlých živočichů a hub, je vhodným prostředím bohatým na živiny pro nově rozvíjející se vegetaci. Foto Zdenka Křenová

Půdní kyselost lesních půd. Vypracoval Emil Cienciala

Ve střední Evropě, a tedy i u nás, jsou lesy i kvalita lesních půd historicky významně ovlivněny lidskou činností: kácením, vypalováním, pastvou, hrabáním steliva, odnosem palivového dříví. S trochou nadsázky se lesy dají přirovnat k polím, kde sklizeň není každoroční, ale jen jednou za zhruba 80 let. Od 19. století se přidal okyselující vliv zvýšeného spadu dusíku a síry. Všechny

tyto faktory dlouhodobě ovlivňovaly stav lesních půd a vše je umocněno tím, že naši předci obvykle nechávali lesní porosty v marginálních oblastech, které byly obtížné pro obhospodařování nebo měly chudé, neúrodné půdy. Kácením, hrabáním i sběrem palivového dřeva se odváželo velké množství biomasy a s tím i živin, které pak chyběly rostoucím stromům. Vypalováním se sice

většina živin do půdy vrátila, ale chyběl pro rostliny nepostradatelný dusík a hlavně organická hmota jako zdroj potravy pro půdní organismy, bez kterých půda není půdou, ale pouhým substrátem. Na našem území existují jen velmi omezené plochy lesa, o kterých se dá říci, že jsou původní, člověkem téměř nedotčené. Většina lesů jsou hospodářské lesy a v chráněných oblastech pak lesy přirozené, které odpovídají svým druhovým složením přirozeným podmínkám prostředí.

Co zjistila rozsáhlá studie?

Zajímalo nás, v jakém stavu naše lesní půdy jsou. Společně s Ústavem pro výzkum lesních ekosystémů (IFER) jsme provedli rozsáhlou studii stavu lesních půd ze 480 lokalit rozmístěných na pravidelné síti přes celou republiku, v nadmořských výškách od nížin (126 m n. m.) po horská stanoviště (1226 m n. m.). Studie ukázala, že většina lesních půd je velmi kyselá a živinově chudá: 31 % půd obsahuje velmi málo živin dostupných pro rostliny a ani je není schopno vázat (silně kyselé půdy). Dalších 58 % půd také obsahuje velmi málo dostupných živin, ale půdy si zatím zachovaly schopnost živiny vázat alespoň v malé míře (středně kyselé půdy).

Jaké je tedy poselství naší studie? Rozhodně ne katastrofické a nevyzývá k panice. Upozorňuje ale, že současná kůrovcová kalamita může souviset i se stavem lesních půd a nabádá: Pozor, naše lesní půdy jsou citlivé k poškození nebo již poškozené, a proto se k nim podle toho musíme chovat.

Návod je jasný: Musíme snížit kyselost a vrátit půdám schopnost vázat živiny dostupné pro rostliny. Toho lze dosáhnout tím, že zvýšíme druhovou rozmanitost lesních porostů, zvýšíme podíl rostlinných druhů, které mají příznivé složení opadu, ponecháme co nejvíce odumřelé biomasy v porostu a podpoříme osídlení půdy druhově rozmanitým společenstvem půdních organismů, které rostlinnou biomasu rozloží a vrátí živiny zpět do půdy. Obrovská škála půdních organismů, od mikroorganismů až po bezobratlé živočichy, jsou valnou většinou rozkladači, kteří se živí mrtvou organickou hmotou, hlavně odumřelou biomasou rostlin – listovým opadem, šiškami a jinými plody, větve-mi i kmeny. Žijí především v povrchových vrstvách půdy, které jsou bohaté na organickou hmotu, a zajišťují přeměnu a recyklaci rostlinné biomasy. Vytvářejí tak stabilní půdní organickou hmotu a současně postupně uvolňují živiny a zajišťují

jejich plynulý přísun zpět rostlinám. Mikroorganismy biomasy rozkládají a uvolňují z ní živiny, fixují vzdušný dusík a tím ho zpřístupňují rostlinám, usnadňují rostlinám příjem živin a v neposlední řadě jsou potravou pro půdní živočichy. Půdní živočichové biomasy mechanicky rozmělnují, tráví a zpřístupňují ji mikroorganismům, které rozklad dokončí. Větší živočichové, především žížaly, organické zbytky přemísťují, promíchávají s minerálními částicemi nebo hloubí chodbičky. Tím odumřelé zbytky rostlin, které jsou na povrchu, zapravují do půdy a spolu s mikroorganismy vytvářejí půdní strukturu a kvalitní půdu. Organismy mezi sebou spolupracují a jsou ovlivňovány kvalitou a množstvím potravy – rostlinného materiálu – a vlastnostmi prostředí, ve kterém žijí. Rostliny kromě toho, že jsou potravou pro půdní organismy, s nimi v mnoha případech spolupracují a vytvářejí pro ně životní podmínky. Toto vše dohromady tvoří jednu obrovskou funkční jednotku, továrnu, jejímž produktem je půda. Její kvalita závisí na tom, kde továrna je, jaké má vybavení (neživé prostředí), velmi mnoho závisí na zpracovávaném materiálu – rostlinách – a ještě více na zaměstnancích – půdních organismech, jejich funkčním zařazení a spolupráci. Pokud některá důležitá – klíčová funkční skupina vypadne, produkt se změní, půda hned vypadá jinak a má jiné vlastnosti. Neznamená to, že nutně horší, ale prostě jiné. V každém typu ekosystému, chcete-li porostu, vzniká půda určitých vlastností, které jsou charakteristické pro daný ekosystém. Tak jsou lesní půdy, luční půdy a zemědělské půdy. Každá skupina má své charakteristické vlastnosti, vzájemně se liší – potud je vše v pořádku. Problém nastává, pokud se v rámci jedné skupiny půd vlastnosti změní natolik, že půda sníží kvalitu a přestává plnit svou funkci. Pokud bych opět použila analogii s továrnou, tak továrna začne produkovat „zmetky“. To může nastat, pokud neudržíme továrnu a její vybavení v pořádku, pokud ji dostatečně nezásobujeme kvalitním vstupním materiálem nebo pokud snížíme počet zaměstnanců či zrušíme oddělení, které je pro provoz klíčové.

Jak napomoci lesním půdám?

Ale vraťme se k lesním půdám a k tomu, jak můžeme naplnit potřebu snížení kyselosti a zvýšení obsahu živin. Jedinou cestou je zajistit přísun odumřelé rostlinné biomasy a podpořit její rozklad. Jinými slovy musíme podpořit rozvoj půdních organismů, které přemění rostlinné zbytky v půdní organickou hmotu a přitom budou postupně uvolňovat živiny pro rostliny. Půdní organická hmota, pokud je kvalitní, má schopnost vázat živiny

Kořenové špičky obalené myceliem houby (ektomykorrhiza). Foto Martin Vohník

v dostupné formě a tím snižuje jejich vyplavování. Propojí je s minerálními částicemi, vytvoří slepence – agregáty – a tím zlepší půdní strukturu, takže do půdy lépe proniká voda, více se jí zadrží a kořeny lépe prorůstají do hloubky. Tento proces nelze nahradit minerálním hnojením. V celém procesu hraje významnou roli kvalita organické hmoty a její různorodost, aby se podpořila druhová a funkční různorodost společenstva půdních organismů a půdní továrna plnila svou funkci.

Ve výhradně jehličnatých hospodářských lesích s minimem podrostu tvoří opad hlavně jehlice, které se těžko rozkládají, protože obsahují hodně vosků a fenolických látek a jsou kyselé. Ve společenstvech půdních organismů téměř chybí makrofauna a množství půdních živočichů je celkově nižší než ve smíšených nebo listnatých lesích. Tím se nemůže promíchat organická hmota, kterou vytvoří houby a bakterie, s minerální složkou půdy a na povrchu se tvoří různě mohutná vrstva černé amorfní organické hmoty a pod ní je na živiny chudá minerální vrstva. I když má tato organická hmota nízkou kvalitu, pořád ještě dokáže vázat živiny a hostí mnoho hub připravených spolupracovat s rostlinou. Smrky pak mají tendenci vytvářet kořenový systém v povrchových vrstvách, blíže k povrchu než obvykle a jsou tím náchylnější k vývrátům a citlivější k suchu. Mají ale nějaký zdroj živin a spolupracovníky, kteří jim usnadní život. Pokud se tato vrstva odstraní, třeba při plošném kácení a odvozu dřeva, nová generace stromů má krušný život a člověk problém.

Kromě toho, že se les hůře obnovuje, je zbylá půda náchylná k odnosu vodní i větrnou erozí.

Doporučení pro naše lesy

A doporučení na závěr? Je třeba ponechat v lese co nejvíce rostlinných zbytků, při těžbě pokud možno co nejvíce uchovat povrchové organické vrstvy půdy, sázet smíšené porosty místo smrkových monokultur a tam, kde to jde, nechat uschlé stromy, které vytvoří nejen prostředí pro první rozkladače, ale i úkryt pro mnoho dalších organismů. Kromě toho kůrvec v takových stromech už dávno není. V nehopodářských lesích (např. v národních parcích a přírodních rezervacích, lesích s ochrannou funkcí, s rekreačním určením, vysoko-horských lesích) upřednostnit přirozenou obnovu a zasahovat jen v nejnnutnějších případech. Trochu jiné to je v hospodářských lesích, které jsou určené k produkci dřeva. Tam je hlavním cílem vyprodukovat dřevo – v anglické literatuře se tyto lesy výstižně nazývají plantážemi, čímž se dává najevo, že to je vlastně určitý druh lesnického zemědělství. Ale i na plantážích je třeba dbát na zachování kvality půdy a uvážit, jaké plodiny budeme pěstovat – právě tak jako v udržitelném zemědělství.

Literatura

Šantrůčková, H., Cienciala, E., Kaňa, J. & Kopáček, J. (2019). The chemical composition of forest soils and their degree of acidity in Central Europe. *Science of the Total Environment*, 687, 96–103.